

fu"d"l

fofHku fo"ka ds vuRxz fd, tks okys 'k{k d vuq akku ea gekjk
y{; , d s fl) kRk fof/k; ka rFk mik; ka dh [kkt djuk gkrk gS ftI s
ekuoh; thou dsfofo/k i {ka dks I S kUr d , oa0; ogkfjd ykk i kR gks I dA
I kekftd foKkuka ds vuq akku ea I kekU; hdj.k ds Lrj ij bl h y{; dh
i kR djus dk iz Ru fd; k tkrk gA vuq akku dh I eL; k ds I ek/kku gRq
v/; ; u ds mnns; ka ds vuq kj I kexh dk I dyu fd; k tkrk gS rFk , df=r
I kexh dks ck/kxE; , oa mIs; iwlz culus ds fy, ml dk oxbdj.k rFk
I kj.kh; u fd; k tkrk gA rRi 'pkr~ vkpMka ds fo'ySk.k dh i fO; k i kjEHk
gkrh gS ftI ds vk/kj ij I kexh I s i kR fu"d"ka vFkok ifj.kka dk
I kekU; hdj.k fd; k tkrk gA 'k{k ds fu"d"ka }kjk bl rF; dk fu/kj.k
djuk gkrk gS fd ftI I eL; k ds I EcU/k ea fu"d"ka vFkok fl) kRka dks i kR
fd; k x; k gS ml I eL; k ds vuq i vU; I eL; k vka vFkok ?kVukvka ds
v/; ; u ea Hk ogh vFkok ml h izkj ds fu"d"l i kR gkx\$ ftuds }kjk
I EcU/kr ?kVuk dh 0; k[; k vFkok I eL; k dk I ek/kku fd; k tk I drk gA

iLrq 'k{k dk e[; y{; Hkjr eafdl ku jktulfr ds I unHk eafTyk
ckxir dk , d fo'ySk.kRed v/; ; u djuk gA 'k{k ds bl y{; dks i kR
djus ds fy, dN fuf'pr] I i"V , oa fof'kV ifjdYiukvka dk ifriknu
fd; k x; k gA 'k{k ds mIs;] I eL; k dh iNfr rFk I d k/kuka dh mi yC/krk
dks /; ku ea j [krs gq vuq akkudrk }kjk 'k{k gRq fooj.kRed I o{k.k fof/k
dk iz, kx fd; k x; k gA iLrq 'k{k eamu I Hk fof'kVrvkva , oa I ki kuka dk
iz, kx fd; k x; k gS tksd I o{k.k fof/k ds fy, vko'; d gA 'k{k gRq I o{k.k
fof/k dk iz, kx djrs gq mUkj inSk ds ckxir tuin ds cMks fodkl [k.M
ds ckoyh xkp rFk NijSyh fodkl [k.M ds vl kjk xkp ds 100-100 fdI kuka
dks ifrn'k ds: i eafy; k x; k rFk N"kd vuq ph fufez dj ml ds ek/; e
I s vkpMka dks I xghr fd; k x; ka rRi 'pkr~ I xghr vkpMka dk mi; Or
i fof/k I fo'ySk.k fd; k x; k tksd bl izkj gS%

1- vki dk 0; ol k; D; k gš

rkfydk 1.1

fTyk & clxir							
fodkl [k.M	xkp	eċ; 0; ol k; 1%			l gk; d 0; ol k; 1%		
		Nf"k	0; ki kj	ukċjh	Nf"k	0; ki kj	ukċjh
cMċ	ckoyh	94	01	05	06	06	02
Ni jkSyh	vl kjk	77	01	22	22	01	00

rkfydk 1.1 l sLi"V gšfd ckoyh xkp ea 94 ifr'kr mġjnrkvla dk eċ; 0; ol k; Nf"k gš 1 ifr'kr mġjnrkvla dk eċ; 0; ol k; 0; ki kj rFk 5 ifr'kr mġjnrk eċ; : i l s l jdkjh o futh {s-ka dh fofHġu l ōkva ea dk; ĵr gš bl ds l kFk gh ckoyh xkp ea l gk; d 0; ol k; ds : i ea 6 ifr'kr mġjnrk Nf"k o 6 ifr'kr mġjnrk 0; ki kj djrs gš tcf d 2 ifr'kr mġjnrk l jdkjh o futh {s-ka dh fofHġu l ōkva ea l ayXu gš ogha vl kjk xkp ea 77 ifr'kr mġjnrkvla dk eċ; 0; ol k; Nf"k gš 1 ifr'kr mġjnrkvla eċ; 0; ol k; 0; ki kj rFk 22 ifr'kr mġjnrk eċ; : i l s l jdkjh o futh {s-ka ea fofHġu l ōkva ea dk; ĵr gš bl ds vfrfjDr vl kjk xkp ea l gk; d 0; ol k; ds : i ea 22 ifr'kr mġjnrk Nf"k o 1 ifr'kr mġjnrk 0; ki kj djrs gš tcf d l gk; d 0; ol k; ds : i ea ukċjh dk ifr'kr 'kġ; gš

2- D; k vki f'kf{kr gš

rkfydk 1.2

fTyk & clxir			
fodkl [k.M	xkp	mġjnrkvla dh 'k{kd fLFkr 1%	
		f'kf{kr	vf'kf{kr
cMċ	ckoyh	81	19
Ni jkSyh	vl kjk	76	24

rkfydk 1.2 l sLi"V gšfd ckoyh xkp ea 81 ifr'kr mġjnrk f'kf{kr rFk 19 ifr'kr mġjnrk vf'kf{kr gš ogha vl kjk xkp ea 76 ifr'kr

mùkjnrk f'kf{kr ,oa24 ifr'kr mùkjnrk vf'kf{kr g

3- Ñi;k viuk 'k{k d Lrj crkb,\

rkfydk 1.3

f'yk & c'ir							
fodkl [k.M	xkp	'k{k d Lrj %					
		i{kfed	mPp i{kfed	gkLdwy	ek;/fed	Lukrd	ijkLukrd
cMk	ckoyh	09	22	30	07	09	04
NijkSyh	vl kjk	02	08	12	19	21	14

rkfydk 1.3 I s Li"V gSfd ckoyh xkp ea 9 ifr'kr mùkjnrkvka dk 'k{k d Lrj i{kfed] 22 ifr'kr mùkjnrkvka dk mPp i{kfed] 30 ifr'kr mùkjnrkvka dk gkLdwy] 7 ifr'kr mùkjnrkvka dk ek;/fed] 9 ifr'kr mùkjnrkvka dk Lukrd rFk 4 ifr'kr mùkjnrkvka dk 'k{k d Lrj ijkLukrd g ogha vl kjk xkp ea 2 ifr'kr mùkjnrkvka dk 'k{k d Lrj i{kfed] 8 ifr'kr mùkjnrkvka dk mPp i{kfed] 12 ifr'kr mùkjnrkvka dk gkLdwy] 19 ifr'kr mùkjnrkvka dk ek;/fed] 21 ifr'kr mùkjnrkvka dk Lukrd rFk 14 ifr'kr mùkjnrkvka dk 'k{k d Lrj ijkLukrd g

4- vki ds ikl fdrusch?k Ñf" k Hkfe g

rkfydk 1.4

f'yk & c'ir							
fodkl [k.M	xkp	Ñf" k Hkfe %ch?k½ mi yC/krk %					
		0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	50 I s vf/kd
cMk	ckoyh	81	14	04	01	00	00
NijkSyh	vl kjk	68	20	05	05	00	02

rkfydk 1.4 I s Li"V gSfd ckoyh xkp ea 81 ifr'kr mùkjnrkvka ds ikl 'k; I s ni ch?k rd Ñf" k Hkfe] 14 ifr'kr mùkjnrkvka ds ikl 11 I s 20 ch?k rd Ñf" k Hkfe] 4 ifr'kr mùkjnrkvka ds ikl 21 I s 30 ch?k rd

Ñf'k Hkfe rFk 1 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl 31 l s 40 ch?kk rd Ñf'k Hkfe dk Lokfero gÅ ogha vl kjk xkp ea 68 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl 'kl; l snl ch?kk rd Ñf'k Hkfe] 20 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl 11 l s 20 ch?kk rd Ñf'k Hkfe] 5 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl 21 l s 30 ch?kk rd Ñf'k Hkfe] 5 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl 31 l s pkyhl ch?kk rd Ñf'k Hkfe ,oa 2 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl 50 ch?kk l s vf/kd Ñf'k Hkfe dk Lokfero gÅ

5- D;k vki ds ikl Ñf'k midj.k ,oa ;U= vkfn gÅ

rkfydk 1.5

f'cyk & clxir			
fodkl [k.M	xkp	Ñf'k midj.k o ;U=kdh fLFkr 1%	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	14	86
Ni jkSyh	vl kjk	22	78

rkfydk 1.5 l s Li"V gSfd ckoyh xkp ea 14 ifr'kr mùjnkrvkæ Ñf'k midj.k o ;U=kd l s l Eilu gÅ rFk 86 ifr'kr mùjnkrvkæ Ñf'k midj.k o ;U= foghu gÅ ogha vl kjk xkp ea 22 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl Ñf'k midj.k o ;U= gÅ rFk 78 ifr'kr mùjnkrvkæ ds ikl Ñf'k midj.k o ;U=kd vkfn gÅ

6- D;k vki mojdka dk iz kx djrs gÅ

rkfydk 1.6

f'cyk & clxir						
fodkl [k.M	xkp	mùjnkrvkæ dk er ifr'kr		t\$od	jkl k; fud	nkuka
		gk	ugha			
cMk	ckoyh	97	03	05	41	51
Ni jkSyh	vl kjk	76	14	00	36	40

rkfydk 1.6 l s Li"V gSfd ckoyh xkp ea 97 ifr'kr mùjnkrvkæ mojdka dk iz kx djrs gÅ ftuea l s 5 ifr'kr mùjnkrvkæ døy t\$od mojdka dk] 41

ifr'kr mùkjnrk døy jkl k; fud mojdka rFk 51 ifr'kr mùkjnrk tšod o jkl k; fud nkuka izdkj ds mojdka dk iz, lxx djrs gš tcfđ 3 ifr'kr mùkjnrk mojdka dk iz, lxx ugha djrs gš ogha vl kjk xkp ea 76 ifr'kr mùkjnrk mojdka dk iz, lxx djrs gš ftuea l s 36 ifr'kr mùkjnrk døy jkl k; fud mojdka rFk 40 ifr'kr tšod o jkl k; fud nkuka izdkj ds mojdka dk iz, lxx djrs gš tcfđ 24 ifr'kr mùkjnrk mojdka dk iz, lxx ugha djrs gš

7- D; k vki dhVuk'kd vlj [kji rokjuk'kd nokbž, ka dk iz, lxx djrs gš

rkfydk 1.7

fTyk & cKxir			
fodkl [k.M	xkp	mùkjnrkvka dk er ifr'kr	
		gk	ugha
cmkš	ckoyh	83	17
Ni jkšyh	vl kjk	75	25

rkfydk 1.7 l s Li"V gš fd ckoyh xkp ea 83 ifr'kr mùkjnrk dhVuk'kd o [kji rokjuk'kd nokbž, ka dk iz, lxx djrs gš tcfđ 17 ifr'kr mùkjnrk dhVuk'kd o [kj rokjuk'kd nokbž, ka dk iz, lxx ugha djrs gš ogha vl kjk xkp ea 75 ifr'kr mùkjnrk dhVuk'kd o [kji rokjuk'kd nokbž, ka dk iz, lxx djrs gš tcfđ 25 ifr'kr mùkjnrk dhVuk'kd o [kji rokjuk'kd nokbž, ka dk iz, lxx ugha djrs gš

8- vki , d o"l ea mojdka o nokbž, ka ij fdruk 0; ; djrs gš

rkfydk 1.8

fTyk & cKxir							
fodkl [k.M	xkp	mùkjnrkvka dk mojdka o nokbž, ka l Ecu/kh 0; ; %0 gt kj'j					
		0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	50 l s vf/kd
cmkš	ckoyh	90	07	00	00	00	00

Ni jksh	vl kjk	60	08	06	00	01	01
---------	--------	----	----	----	----	----	----

rkfydk 1.8 IsLi"V gSc koyh xkp ea 90 ifr'kr mÙkjnrk ni gtkj #i ;srd rFk 7 ifr'kr mÙkjnrk X;kjg gtkj Isydj chl gtkj #i ;srd mojdka vkj nokbz,ka ij 0;; djrs gA ogha vl kjk xkp ea 60 ifr'kr mÙkjnrk 10 gtkj #i ;srd] 8 ifr'kr mÙkjnrk X;kjg gtkj Isydj chl gtkj #i ;srd] 6 ifr'kr mÙkjnrk bDchl gtkj Isydj rhl gtkj rd] 1 ifr'kr mÙkjnrk bdrkyhl gtkj Isydj ipkl gtkj rd rFk 1 ifr'kr mÙkjnrk ipkl gtkj Isvf/kd #i ;smojdka o nokbz,ka ij 0;; djrs gA

9- vki dkuh&l h e[; Ql y@Ql yamxkrsgA uke crkb,A

rkfydk 1.9

fTyk & cKxir						
fodkl [k.M	xkp	mÙkjnrkvka }kj k mxkbz tkus okyh i e[k Ql y: % ea				
		xluk] xgv] Tokj	xgv] Tokj	xgv] Lokj] I j l ka	xluk] xgv] Tokj] pkoy	I fct ; k
cmh	ckoyh	68	16	06	02	08
Ni jksh	vl kjk	58	35	00	01	06

rkfydk 1.9 IsLi"V gSc koyh xkp ea 68 ifr'kr mÙkjnrk xluk] xgv] o Tokj] 16 ifr'kr mÙkjnrk xgv] o Tokj] 6 ifr'kr mÙkjnrk xgv] Tokj o I j l ka] 2 ifr'kr mÙkjnrk xluk] xgv] Tokj o pkoy rFk 8 ifr'kr mÙkjnrk I fct ; k mxkrsgA ogha vl kjk xkp ea 58 ifr'kr mÙkjnrk xluk] xgv] o Tokj] 35 ifr'kr mÙkjnrk xgv] o Tokj] 1 ifr'kr mÙkjnrk xluk] xgv] Tokj o pkoy rFk 6 ifr'kr mÙkjnrk I fct ; k mxkrsgA

10- D;k vki vius Ñf" k dk;Z [krgj Jfedka I @Jfedka dh I gk; rk I sdjkr@djrsgA

rkfydk 1.10

fTyk & cKxir			
fodkl [k.M	xkp	mÙkjnrkvka dk er ifr'kr	
		gk	ugha

cMk	ckoyh	35	65
Ni jkSyh	vl kjk	29	71

rkfydk 1.10 I sLi"V gSfd ckoyh xkp ea 35 i fr'kr mUkjnrk vius Nf"k dk; k ea [krgj Jfedk I s djkrsg tcf 65 i fr'kr mUkjnrk vius Nf"k dk; k ea [krgj Jfedk dh I gk; rk ugha yrs g ogha vl kjk xkp ea 29 i fr'kr mUkjnrk vius Nf"k dk; k dk [krgj Jfedk I s djkrsg tcf 71 i fr'kr mUkjnrk vius Nf"k dk; k ea [krgj Jfedk dh I gk; rk ugha yrs g

11- D;k vki fdl h I jdkjh I ok@vU; ukdjh ea jgs g

rkfydk 1.11

ftyk & ckxir			
fodkl [k.M	xkp	mUkjnrkvk dk er i fr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	18	82
Ni jkSyh	vl kjk	11	89

rkfydk 1.11 I sLi"V gSfd ckoyh xkp ea 18 i fr'kr mUkjnrk i oZ ea fdl h I jdkjh I ok vFkok vU; ukdjh ea jgs g tcf 82 i fr'kr mUkjnrk dHh Hh fdl h I jdkjh I ok vFkok vU; ukdjh ea ugha jgs g ogha vl kjk xkp ea 11 i fr'kr mUkjnrk fdl h I jdkjh I ok ;k vU; ukdjh ea jgs g tcf 89 i fr'kr mUkjnrk dHh fdl h I jdkjh I ok ;k vU; ukdjh ea ugha jgs g

12- D;k vki orZeku ea fdl h I jdkjh I ok@vU; {k= eadk; jr g

rkfydk 1.12

ftyk & ckxir			
fodkl [k.M	xkp	mUkjnrkvk dk er i fr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	05	95
Ni jkSyh	vl kjk	18	82

rkfydk 1.12 IsLi"V gSfd ckoyh xkp ea 5 ifr'kr mUkjnrkrk fdl h Ijdkjh I ok ;k vU; {ks= eadk; jr gS tcf d 95 ifr'kr mUkjnrkrk fdl h Hh Ijdkjh I ok vFkok vU; {ks= eadk; jr ugha gA ogha vl kjk xkp ea 18 ifr'kr mUkjnrkrk fdl h Ijdkjh I ok vFkok vU; {ks= eadk; jr gS tcf d 82 ifr'kr mUkjnrkrk fdl h Hh Ijdkjh I ok ;k vU; {ks= eadk; jr ugha gA

13- D;k vki ds ikl dN tek jf'k@vf/k'kSk@cfd cSyd gA

rkfydk 1.13

fTyk & clxir			
fodkl [k.M	xkp	mUkjnrkrkvk adk er ifr'kr	
		gk	ugha
cMkS	ckoyh	10	90
Ni jkSyh	vl kjk	23	77

rkfydk 1.13 IsLi"V gSfd ckoyh xkp ea 10 ifr'kr mUkjnrkrkvk ds ikl tekjfk'k vFkok vf/k'kSk gS tcf d 90 ifr'kr mUkjnrkrkvk ds ikl dkbZ teki pth vFkok vf/k'kSk ugha gA ogha vl kjk xkp ea 23 ifr'kr mUkjnrkrkvk ds ikl tekjfk'k vFkok vf/k'kSk gS tcf d 77 ifr'kr mUkjnrkrkvk ds ikl dkbZ tekjfk'k vFkok vf/k'kSk ugha gA

14- D;k vki __.kxLr gA

rkfydk 1.14

fTyk & clxir			
fodkl [k.M	xkp	mUkjnrkrkvk adk er ifr'kr	
		gk	ugha
cMkS	ckoyh	10	90
Ni jkSyh	vl kjk	31	69

rkfydk 1.14 IsLi"V gSfd ckoyh xkp ea 10 ifr'kr mUkjnrkrk __.kxLr gS tcf d 90 ifr'kr mUkjnrkrkvk ij fdl h izdkj dk dkbZ dtZ ugha gA ogha vl kjk xkp ea 31 ifr'kr mUkjnrkrk __.kxLr gS tcf d 69 ifr'kr

mùkjnrkvkæ ij fdl h Hh izkj dk dkbz dtz ugha gA

15- D;k vki fuEufyf[kr LFkkuh; fudk; ka ea l nL; @dkbz in/kkj d gA

rkfydk 1.15

fTyk & cKxir						
fodkl [k.M	xkP	mùkjnrkvkæ dh LFkkuh; fudk; ea l ghkfxrk 1/16				
		xkel Hk	ipk; r l febr	fTyk ijf"kn	Hke fodkl @ l gdkjh cfd	l gdkjh fey@l febr
cMh	ckoyh	00	00	00	00	01
Nijkyh	vl kjk	00	00	00	00	02

rkfydk 1.15 l s Li"V gS ckoyh xkP ea 01 ifr'kr mùkjnrk fodkl LFkkuh; fudk; ka ea l nL; vFkok dkbz in/kkj d gA ogha vl kjk xkP ea 2 ifr'kr mùkjnrk fodkl LFkkuh; fudk; ka ea l nL; vFkok dkbz in /kkj d gA

16- D;k vki fdl h fdl ku l xBu@fdl ku ; fu; u ds l nL; gA

rkfydk 1.16

fTyk & cKxir			
fodkl [k.M	xkP	mùkjnrkvkæ dk er ifr'kr	
		gk	ughA
cMh	ckoyh	02	98
Nijkyh	vl kjk	02	98

rkfydk 1.16 l s Li"V gS fd ckoyh xkP ea 2 ifr'kr mùkjnrk fdl ku l xBu vFkok fdl ku ; fu; u ds l nL; gA t cfd 98 ifr'kr mùkjnrk fdl h Hh fdl ku l xBu vFkok fdl ku ; fu; u ds l nL; ugha gA ogha vl kjk xkP

ea 2 ifr'kr mùkjnrk fdl ku I æBu vFkok fdl ku ; fu; u ds I nL; gā
 tcfđ 98 ifr'kr mùkjnrk fdl h Hk fdl ku I æBu ; k fdl ku ; fu; u ds
 I nL; ughagā

17- D; k vki Ñ"kd I æBuka fdl ku ; fu; u dh cBdk xrfkof/k; ka
 vkj dk; Ðeka ea Hkx yrs gā

rkfydk 1.17

fTyk & cIxir			
fodkl [k.M	xkø	mùkjnrkvka dk er i fr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	21	79
Ni jkSyh	vl kjk	10	90

rkfydk 1.17 I sLi"V gšfd ckoyh xkø ea 21 ifr'kr mùkjnrk Ñ"kd
 I æBuka vFkok fdl ku ; fu; u dh cBdk xrfkof/k; ka o dk; Ðeka ea Hkx yrs
 gā tcfđ 79 ifr'kr mùkjnrk Ñ"kd I æBuka vFkok fdl ku ; fu; u dh
 cBdk xrfkof/k; ka o dk; Ðeka Hkx ugha yrs gā ogha vl kjk xkø ea 10
 ifr'kr mùkjnrk Ñ"kd I æBuka vFkok fdl ku ; fu; u dh cBdk xrfkof/k; ka
 o dk; Ðeka ea Hkx yrs gā tcfđ 90 ifr'kr mùkjnrk Ñ"kd I æBuka vFkok
 fdl ku ; fu; u dh cBdk xrfkof/k; ka o dk; Ðeka ea Hkx ugha yrs gā

18- D; k fdl ku I æBu vkj fdl ku ; fu; u vi uh fu/kkjr fn'kk ea
 I gh dk; Z dj jgs gā

rkfydk 1.18

fTyk & cIxir			
fodkl [k.M	xkø	mùkjnrkvka dk er i fr'kr	

		gk	ugha
cMk	ckoyh	19	81
Ni jkSyh	vl kjk	07	93

rkfydk 1.18 I sLi"V gSfd ckoyh xkp ea 19 ifr'kr fdl kuka dk er gSfd fdl ku I xBu rFk fdl ku ; fu; u viuh fu/kkjr fn'kk ea l gh dk; Z dj jgs gS tcf 81 ifr'kr fdl kuka dk er gSfd fdl ku I xBu rFk fdl ku ; fu; u viuh fu/kkjr fn'kk ea l gh dk; Z ugha dj jgs gS ogha vl kjk xkp ea 7 ifr'kr fdl kuka dk er gSfd fdl ku I xBu vlg fdl ku ; fu; u viuh fu/kkjr fn'kk ea l gh dk; Z dj jgs gS tcf 93 ifr'kr fdl kuka dk er gSfd fdl ku I xBu rFk fdl ku ; fu; u viuh fu/kkjr fn'kk ea l gh dk; Z ugha dj jgs gS

19- D; k fdl ku ; fu; u vlg fdl ku I xBu ds usk N"kd fgrka , oa l eL; kva ds ifr l onu'khy o xEhkj joS k vi ukrs gS

rkfydk 1.19

fTyk & cXir			
fodkl [k.M	xkp	mUkjnrkvka dk er ifr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	17	83
Ni jkSyh	vl kjk	09	91

rkfydk 1.19 I sLi"V gSfd ckoyh xkp ea 17 ifr'kr mUkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ; fu; u rFk fdl ku I xBuka ds usk N"kd fgrka o l eL; kva ds ifr l onu'khy o xEhkj gS tcf 83 ifr'kr mUkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ; fu; u vlg fdl ku I xBuka ds usk N"kd fgrka , oa l eL; kva ds ifr l onu'khy o xEhkj ugha gS ogha vl kjk xkp ea 9 ifr'kr mUkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ; fu; u rFk fdl ku I xBuka ds usk N"kd

fgrka o l eL; kvka ds ifr l onu'khy o xEHkj gā tcfđ 91 ifr'kr
 mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ; ŭ; u rFkk fdl ku l xBuks ds urk Ń"kd
 fgrka o l eL; kvkads ifr l onu'khy o xEHkj ughagā

20- l edkyhu l unHkZ eafdl ku l xBuks o fdl ku ; ŭ; u ds iHko
 vġ l kFkZrk ds fo"k; eavki dk D;k er gS
 rkfydk 1.20

fTyk & clxir				
fodkl [k.M	xkp	mŭkjnrkvka dk er ifr'kr		
		Øekad	gk	ugha
cMks	ckoyh	a	68	32
		b	83	17
		c	87	13
		d	15	85
		e	84	16
Ni jksh	vl kjk	i	62	38
		b	90	10
		c	63	37
		d	33	67
		e	51	49

rkfydk 1.20 l sLi"V gSfd ckoyh xkp ea 68 ifr'kr mŭkjnrkvka dk
 er gSfd Ń"kd l xBu vġ fdl ku ; ŭ; u iHkoghu gā tcfđ 32 ifr'kr
 mŭkjnrkvka dk er gSfd Ń"kd l xBu rFkk fdl ku ; ŭ; u vHkh Hkh
 iHko'kkyh gā 83 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ; ŭ; u , oavŭ;
 fdl ku l xBu detġ gā tcfđ 17 mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku
 ; ŭ; u o vŭ; fdl ku l xBu detġ ugha gā 87 ifr'kr mŭkjnrkvka dk
 er gSfd fdl ku l xBu vġ fdl ku ; ŭ; u Hurdky ea iHkodkjh , o
 'kDr'kkyh Fks ijŭrq orġku ea detġ gks pps gā tcfđ 13 ifr'kr
 mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku l xBu rFkk fdl ku ; ŭ; u orġku ea Hkh
 iHkodkjh o 'kDr'kkyh gā 15 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku

;fu;u vlg fdl ku l xBu igys dh ryuk ea 'kDr'kyh gq gā tcfđ 85 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ;fu;u o fdl ku l xBu igys dh ryuk ea detkj gq gā 84 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku l xBuka rFk fdl ku ;fu;u dh Hkfedk ea dkbZ egRoiwZ ifjorŭ ugha gqk gS tcfđ 16 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku l xBuka o fdl ku ;fu;u dh Hkfedk ea ifjorŭ gqk gā ogha vl kjk xkp ea 62 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd Ñ"kd l xBu vlg fdl ku ;fu;u iHkoghu gā tcfđ 38 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd Ñ"kd l xBu rFk fdl ku ;fu;u vHh Hh iHko'kyh gā 90 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ;fu;u ,oavŭ; fdl ku l xBu detkj gā tcfđ 10 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ;fu;u rFk vŭ; fdl ku l xBu detkj ugha gā 63 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku l xBu rFk fdl ku ;fu;u Hurdky ea iHkodkjh ,oa 'kDr'kyh Fks ijUrqorŭku ea detkj gks pps gā tcfđ 37 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku l xBu vlg fdl ku ;fu;u orŭku ea Hh 'kDr'kyh ,oa iHkodkjh gā 33 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ;fu;u ,oa fdl ku l xBu igys dh ryuk ea 'kDr'kyh gq gā tcfđ 67 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku ;fu;u rFk fdl ku l xBu igys dh ryuk ea detkj gq gā 51 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku l xBuka rFk fdl ku ;fu;u dh Hkfedk ea dkbZ egRoiwZ ifjorŭ ugha gqk gS tcfđ 49 ifr'kr mŭkjnrkvka dk er gSfd fdl ku l xBuka ,oafdl ku ;fu;u dh Hkfedk ea ifjorŭ gqk gā

21- D;k vki fdl h jktufrd ny ds l nL; gā

rkfydk 1.21

fTyk & cKxir			
fodkl [k.M	xkp	mŭkjnrkvka dk er ifr'kr	
		gk	ughā
cMk	ckoyh	08	92
Ni jkSyh	vl kjk	04	96

rkfydk 1.21 l sLi"V gSfd ckoyh xkp ea 8 ifr'kr mŭkjnrk fofHku

jktulfrd nykadslnl; gá tcfđ 92 ifr'kr mükjnrk fdl h Hh jktulfrd
ny ds lnL; ugha gá ogha vl kjk xkø ea 4 ifr'kr mükjnrk foHhUu
jktulfrd nykadslnl; gá tcfđ 96 ifr'kr mükjnrk fdlUghaHh jktulfrd
nykadslnl; ugha gá

22- fdl kuka ds i fr fuEufyf[kr jktulfrd nyka dk jo\$ k
 d\$ k@fdl

i zlkj dk g\$

rkfydk 1.22

f tyk & clxir					
fodkl [k.M	xkp	mÙkjnrkvka dk er i fr'kr			
		jktulfrd ny	vuqny	ifrdny	mnl hu
cMk\$	ckoyh	dkp\$	48	13	39
		Hktik	20	18	62
		lik	33	17	50
		clik	02	29	51
		jkyk	53	12	35
Nijkyh	vljk	dkp\$	20	29	51
		Hktik	10	20	70
		lik	31	29	40
		clik	10	23	67
		jkyk	23	26	51

rkfydk 1.22 IsLi"V g\$fd ckoyh xkp ea 48 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd dkp\$ fdl kuka ds vuqny g\$ 13 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd fdl kuka ds ifrdny g\$ tcf 39 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd fdl kuka ds i fr mnl hu g\$ 20 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd Hktik fdl kuka ds vuqny g\$ 18 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd fdl kuka ds ifrdny g\$ tcf 62 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd fdl kuka ds i fr mnl hu g\$ 33 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd lik fdl kuka ds vuqny g\$ 17 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd fdl kuka ds ifrdny g\$ tcf 50 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd fdl kuka ds i fr mnl hu g\$ 2 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd clik fdl kuka ds vuqny g\$ 30 i fr'kr mÙkjnrkvka dk er g\$fd fdl kuka ds ifrdny g\$ tcf 80 i fr'kr

mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 53 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd jkykn fdl kuka ds vuqny gS 12 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifrdny gS tcfcl 35 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA oghavl kjk xkp ea20
 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd dlpzl fdl kuka ds vuqny gS 29 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifrdny gS tcfcl 51 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 10 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd Hktik fdl kuka ds vuqny gS 20 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifrdny gS tcfcl 70 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 31 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS l ik fdl kuka ds vuqny gS 29 ifr'kr mùkjnrkvka dk
 er gSfd fdl kuka ds ifrdny gS tcfcl 40 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd
 fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 10 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS l ik fdl kuka
 ds vuqny gS 23 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny gS
 tcfcl 67 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 23
 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd jkykn fdl kuka ds vuqny gS 26 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifrdny gS tcfcl 51 ifr'kr
 mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA

23- fdl kuka ds ifr fuEufyf[kr uskvka dk jos k vki ds fopkj l s
 dS k@fdl idkj dk gS

rkfydk 1.23

fityk & ckxir					
fodkl [k.M	xkp	mùkjnrkvka dk er ifr'kr			
		urk	vuqny	ifrdny	mnkl hu
cMks	ckoyh	tokgyky usg#	68	02	30
		ykycgknj 'kkL=h	99	00	01
		bánjk xk/lh	89	02	09
		ekgkj th nsl kb	05	91	04
		pk- pj.k fl g	95	01	04
		jktho xk/lh	34	07	59

		fo'oukfk irki fl ə	21	28	51
		ih-oh- ujfl Egk jko	10	13	77
		vVy fcgkjh okt i s h	45	04	51
		euekgu fl ə	41	09	50
		l kfu; k xk/kh	34	09	57
		jktukfk fl ə	40	05	55
		dY; k.k fl ə	30	05	65
		eyk; e fl ə ; kno	42	06	52
		l φh ek; korh	06	20	74
		pk- vftr fl ə	57	18	25
		pk- eglnz fl ə fvdš	58	14	28
Nijkyh	vl kjk	tokgyky ug#	29	13	58
		ykycgknj 'kkL=h	93	00	07
		bánjk xk/kh	63	18	19
		elgkj th nł kb	05	76	19
		pk- pj.k fl ə	81	12	07
		jktko xk/kh	11	16	73
		fo'oukfk irki fl ə	08	21	71
		ih-oh- ujfl Egk jko	02	20	88
		vVy fcgkjh okt i s h	04-	16	80
		euekgu fl ə	09	43	48
		l kfu; k xk/kh	09	43	48
		jktukfk fl ə	01	18	81
		dY; k.k fl ə	01	12	87
		eyk; e fl ə ; kno	33	29	48
		l φh ek; korh	11	39	50
		pk- vftr fl ə	25	27	48
pk- eglnz fl ə fvdš	30	24	46		

rkfydk 1.23 l sLi"V gšfd ckoyh xkp ea 68 ifr'kr mükjnkrkvka dk
er gšfd Jh tokgyky ug# fdl kuka ds vuply Flš 2 ifr'kr mükjnkrkvka

dk er gSfdl kuka ds ifrdwy Fks tcfđ 30 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd
fdl kuka ds ifr mnkl hu FkA 99 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gS fd Jh
ykycgknj 'kkL=h fdl kuka ds vuqwy Fks tcfđ 1 ifr'kr mÙkjnrkvka dk
er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu FkA 89 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd
Jherh bñjk xk/kh fdl kuka ds vuqwy Fkhj 2 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gS
fd fdl kuka ds ifr ifrdwy Fkh tcfđ 9 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd
fdl kuka ds ifr mnkl hu FkA 5 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gS fd Jh
ekjkj'th nđ kbZ fdl kuka ds vuqwy Fkđ 91 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd
fdl kuka ds ifrdwy Fks tcfđ 4 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka
ds ifr mnkl hu FkA 95 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd plS pj.k fl g
fdl kuka ds vuqwy Fkđ 1 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds
ifrdwy Fks tcfđ 4 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr
mnkl hu FkA 34 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd Jh jkt'ho xk/kh fdl kuka
ds vuqwy Fkđ 7 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy Fks
tcfđ 59 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu FkA 21
ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd Jh fo'oukFk i'arki fl g fdl kuka ds vuqwy
Fkđ 28 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy Fks tcfđ 51
ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu FkA 10 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd Jh ih' oh' ujfl Egk jko fdl kuka ds vuqwy Fkđ 13
ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy Fks tcfđ 77 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds mnkl hu FkA 45 ifr'kr mÙkjnrkvka
dk er gSfd Jh vVy fcgkj' h okt i'sh fdl kuka ds vuqwy gđ 4 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy gS tcfđ 51 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 41 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd Jh euekgu fl g fdl kuka ds vuqwy gđ 9 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy gđ tcfđ 50 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 34 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd Jherh l kfu;k xk/kh fdl kuka ds vuqwy gđ 9
ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy gS tcfđ 57 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 40 ifr'kr
mÙkjnrkvka dk er gSfd Jh jktukFk fl g fdl kuka ds vuqwy gđ 5 ifr'kr

mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifrdwy gS tcfd 55 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifr mnkl hu gSA 30 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd Jh dY;k.k fl aj fdl kuka ds vuqwy gS 5 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifrdwy gS tcfd 65 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka ds ifr mnkl hu gSA 42 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd Jh egyk; e fl aj ;kno fdl kuka ds vuqwy gS 6
ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy gS tcfd 52 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gSA 6 ifr'kr mùkjnrkvka
dk er gSfd l qh ek; korh fdl kuka ds vuqwy gS 20 ifr'kr mùkjnrkvka
dk er gSfd fdl kuka ds ifrdwy gS tcfd 74 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS
fd fdl kuka ds ifr mnkl hu gSA 57 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Jh
vfr fl aj fdl kuka ds vuqwy gS 18 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd
fdl kuka ds ifrdwy gS tcfd 25 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd fdl kuka
ds ifr mnkl hu gSA 58 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd plS egshz fl aj
fVdS fdl kuka ds ifr vuqwy FkS 14 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd
fdl kuka ds ifrdwy Fks tcfd 28 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka
ds ifr mnkl hu FkA oghavl kjk xlp ea 29 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd
Jh tokgyky us# fdl kuka ds vuqwy FkS 13 ifr'kr mùkjnrkvka dk er
gS fdl kuka ds ifrdwy Fks tcfd 58 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd
fdl kuka ds ifr mnkl hu FkA 93 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Jh
ykycgngj 'kL=h fdl kuka ds vuqwy Fk tcfd 7 ifr'kr mùkjnrkvka dk
er gS fd fdl kuka ds mnkl hu FkA 63 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd
Jherh bñjk xk/kh fdl kuka ds vuqwy Fkh 18 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS
fd fdl kuka ds ifrdwy Fkh tcfd 19 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd
fdl kuka ds ifr mnkl hu FkA 5 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Jh
ekjkj th nI kbZ fdl kuka ds vuqwy FkS 76 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd
fdl kuka ds ifrdwy Fks tcfd 19 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka
ds ifr mnkl hu FkA 81 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd plS pj.k fl aj
fdl kuka ds vuqwy FkS 12 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds
ifrdwy Fks tcfd 7 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr
mnkl hu FkA 11 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Jh jktho xk/kh fdl kuka

ds vuϕny Fl§ 16 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny Flk
tcfđ 73 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu FlA 8
ifr'kr mùknkrkvka dk er gSfd Jh fo'oukFk i rki fl ađ fdl kuka ds vuϕny
Fl§ 21 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny Fls tcfđ 71
ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu FlA 2 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd Jh ih oh ujfl Egk jko fdl kuka ds ifr vuϕny
g§ 20 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny Fls tcfđ 88
ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu FlA 4 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd Jh vVy fcgkjh okti ş h fdl kuka ds vuϕny g§ 16
ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny gS tcfđ 80 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 9 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd Jh euekgu fl ađ fdl kuka ds vuϕny g§ 43
ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny gA tcfđ 48 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 9 ifr'kr mùkjnrkvka
dk er gSfd Jherh l ku;k xk/kh fdl kuka ds vuϕny g§ 43 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny gS tcfđ 48 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 1 ifr'kr mùkjnrkvka
dk er gSfd Jh jktukFk fl ađ fdl kuka ds vuϕny g§ 18 ifr'kr mùkjnrkvka
dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny gS tcfđ 81 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gS
fd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 1 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Jh
dY;k.k fl ađ fdl kuka ds vuϕny g§ 12 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd
fdl kuka ds ifrdny gS tcfđ 87 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka
ds ifr mnkl hu gA 33 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Jh eyk;e fl ađ
;kno fdl kuka ds vuϕny g§ 39 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka
ds ifrdny gS tcfđ 50 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr
mnkl hu gA 11 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd l φh ek;korh fdl kuka ds
ifr vuϕny g§ 39 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny gS
tcfđ 50 ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 25
ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Jh vftr fl ađ fdl kuka ds vuϕny g§ 27
ifr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifrdny gS tcfđ 48 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er gSfd fdl kuka ds ifr mnkl hu gA 30 ifr'kr

mùkjnrkvkà dk er gšfd plš egđz fl ą fvđš k fdl kuka ds i fr vuđly
 Fkš 24 i fr'kr mùkjnrkvkà dk er gšfd fdl kuka ds i frđly Fkš tčfd 46
 i fr'kr mùkjnrkvkà dk er gšfd fdl kuka ds i fr mnkl hu Fkš

24- vki ds {k= ds fo/kk; dka ¼ 10Z o oržku½ dk Ñ"kd fgrka ds
 I j{k.k

, oaÑf"k I EcU/kh I eL; kvkà ds i fr dš k@fdl izdkj dk još k
 jgk gš@jgrk gš

rkfydk 1.24

f tyk & c kxir					
fodkl [k.M	xkp	mùkjnrkvkà dk er i fr'kr			
		fo/kk; d	vuđly	i frđly	mnkl hu
cMš	ckoyh	ujšnz fl ą plšku	28	02	70
		egd fl ą	24	26	50
		I kgc fl ą	45	16	39
		xtšnz fl ą plšku	44	13	43
		Mk- vt; dęj	75	02	23
		Mk- vt; ręj	30	02	68
Ni jšyh	vI kjk	ujšnz fl ą plšku	05	00	95
		egd fl ą	06	06	88
		I kgc fl ą	05	01	94
		xtšnz fl ą plšku	05	06	89
		Mk- vt; dęj	08	02	90
		Mk- vt; ręj	05	04	91

rkfydk 1.24 I sLi"V gšfd ckoyh xkp ea 28 i fr'kr mùkjnrkvkà dk
 er gšfd Ñ"kd fgrka o I eL; kvkà ds i fr i 10Z fo/kk; d ujšnz fl ą plšku dk

jošk vuþwy jgk g\$ 2 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd ifrdwy jgk g\$
tcfđ 70 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$ 24 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er g\$fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr i 0Z fo/kk; d Jh
egd fl ę dk jošk vuþwy jgk g\$ 26 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd
ifrdwy jgk g\$ tcfđ 50 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$
45 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr i 0Z
fo/kk; d Jh l kgc fl ę dk jošk vuþwy jgk g\$ 16 ifr'kr mùkjnrkvka dk
er g\$fd ifrdwy jgk g\$ tcfđ 39 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd
mnkl hu jgk g\$ 44 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd Ñ"kd fgrka o
l eL; kvka ds ifr i 0Z fo/kk; d Jh xt 0nz fl ę pšku dk jošk vuþwy jgk
g\$ 13 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd ifrdwy jgk g\$ tcfđ 43 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$ 75 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$
fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr i 0Z fo/kk; d Jh vt; dękj dk jošk
vuþwy jgk g\$ 2 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd ifrdwy jgk g\$ tcfđ 23
ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$ 30 ifr'kr mùkjnrkvka
dk er g\$fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr fo/kk; d Jh vt; rkęj dk
jošk vuþwy jgk g\$ 2 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd ifrdwy jgk g\$
tcfđ 68 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$ ogha vl kjk xkp
ea 5 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr i 0Z
fo/kk; d uj 0nz fl ę pšku dk jošk vuþwy jgk g\$ tcfđ 95 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$ 6 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$
fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr i 0Z fo/kk; d Jh egđ fl ę dk jošk
vuþwy jgk g\$ 6 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd ifrdwy jgk g\$ tcfđ 88
ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$ 5 ifr'kr mùkjnrkvka dk
er g\$fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr i 0Z fo/kk; d Jh l kgc fl ę dk
jošk vuþwy jgk g\$ 1 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd ifrdwy jgk g\$
tcfđ 94 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk g\$ 5 ifr'kr
mùkjnrkvka dk er g\$fd Ñ"kd fgrka o l eL; kvka ds ifr i 0Z fo/kk; d Jh
xt 0nz fl ę pšku dk jošk vuþwy jgk g\$ 6 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$
fd ifrdwy jgk g\$ tcfđ 89 ifr'kr mùkjnrkvka dk er g\$fd mnkl hu jgk

gđ 8 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd Ñ"kd fgrkđ o l eL; kvkđ ds ifr iđz fo/kk; d Jh vt; dđkj dk jođk vuđwy jgk gđ 2 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd ifrdwy jgk gđ tčfd 90 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd mnkl hu jgk gđ 5 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd Ñ"kd fgrkđ o l eL; kvkđ ds ifr fo/kk; d Jh vt; rđej dk jođk vuđwy jgk gđ 4 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd ifrdwy jgk gđ tčfd 91 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd mnkl hu jgk gđ

25- D;k dđnz l jdkj fd l kuka , oa Ñ"kd fgrkđ dks /; ku eaj [krs gq ufr; kđ dk fu/kđj .k djrh gđ

rkfydk 1.25

fTyk & cXir			
fodkl [k.M	xkđ	mùkjnrkvkđ dk er ifr'kr	
		gk	ugha
cMkđ	ckoyh	16	84
Ni jkSyh	vl kjk	29	71

rkfydk 1.25 l sLi"V gđfd ckoyh xkđ ea 16 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd dđnz l jdkj ufr; kđ dk fuekđk djrs l e; fd l kuka o Ñ"kd&fgrkđ dk /; ku j[krh gđ tčfd 84 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd dđnz l jdkj fd l kuka o Ñ"kd&fgrkđ dks /; ku eaj [kdj ufr; kđ dk fu/kđj .k ugha djrh gđ ogha vl kjk xkđ ea 29 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd dđnz l jdkj ufr; kđ dk fuekđk djrs l e; fd l kuka o Ñ"kd&fgrkđ dk /; ku j[krh gđ tčfd 71 ifr'kr mùkjnrkvkđ dk er gđfd dđnz l jdkj fd l kuka o Ñ"kd&fgrkđ dks /; ku eaj [kdj ufr; kđ dk fu/kđj .k ugha djrh gđ

26- D;k jkT; l jdkj fd l kuka , oa Ñ"kd&fgrkđ dks /; ku eaj [krs gq ufr; kđ dk fu/kđj .k djrh gđ

rkfydk 1.26

ftyk & clxir			
fodkl [k.M	xkþ	mùkjnrkvka dk er i fr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	01	99
Ni jkSyh	vl kjk	16	84

rkfydk 1.26 IsLi"V gSfd ckoyh xkþ ea 1 i fr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd jkT; I jdkj uhfr;ka dk fuekZk djrs I e; fdl kuka o Ñ"kd&fgrka dk /;ku j [krh gS tcf d 99 i fr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd jkT; I jdkj fdl kuka o Ñ"kd&fgrka dks /;ku ea j [kdj uhfr;ka dk fu/kkZ .k ugha djrh gS ogha vl kjk xkþ ea 16 i fr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd jkT; I jdkj uhfr;ka dk fuekZk djrs I e; fdl kuka o Ñ"kd&fgrka dk /;ku j [krh gS tcf d 84 i fr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd jkT; I jdkj fdl kuka o Ñ"kd&fgrka dks /;ku ea j [kdj uhfr;ka dk fu/kkZ .k ugha djrh gS

27- D;k vki ekurs gSfd orZeku ea Ñf"ka Hkfe] i kuh] es+rFkk [krka ea Ñf"ka ekxka I Ecu/h fookna ds dkj .k fdl kuka ea vki I h 'k=qk vkj ekjkekjh c<h gS

rkfydk 1.27

ftyk & clxir			
fodkl [k.M	xkþ	mùkjnrkvka dk er i fr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	98	02
Ni jkSyh	vl kjk	87	13

rkfydk 1.27 IsLi"V gSfd ckoyh xkþ ea 98 i fr'kr mùkjnrkvka dk er gSfd Ñf"ka Hkfe] i kuh] es+rFkk [krka ea Ñf"ka ekxka I Ecu/h fookna ds dkj .k fdl kuka ea vki I h 'k=qk o ekjkekjh c<h gS tcf d 2 i fr'kr

mùkjnrkvka dk er gSfd Ñf"k I EclW/h fooknka ds dkj.k fdl kuka ea 'k=qk o ekjekjh ugha c<h gA ogha vl kjk xka ea 87 i fr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd Ñf"k Hkfe] i kuh] es+ rFkk [krka ea Ñf"k ekxka I EclW/h fooknka ds dkj.k fdl kuka ea vki I h 'k=qk o ekjekjh c<h gS tcf d 13 i fr'kr mùkjnrkvka dk er gS fd Ñf"k I EclW/h fooknka ds dkj.k fdl kuka ea 'k=qk o ekjekjh ugha c<h gA

28- fofHku Ńf"ka&fookna ds fu.kž; vlg fdl kuka o l jdkj] fdl kuka o
 fey&ekfydka ds U; k; ky; ka ea fopkj/khu epneka ea fdl kuka dks
 U; k; inku djus dh nf"V l s U; k; ky; ka dh Hkfedk o U; kf; d
 i fØ; k l s D; k l UrqV gA

rkfydk 1.28

fTyk & cXir			
fodkl [k.M	xkø	mÜkjnrkvka dk er i fr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	02	98
Ni jkSyh	vl kjk	05	95

rkfydk 1.28 l s Li"V gSfd ckoyh xkø ea 2 i fr'kr mÜkjnrk U; k;
 inku fd, tkus dh nf"V l s U; k; ky; ka dh Hkfedk o U; kf; d i fØ; k l s
 l UrqV gA tcf d 98 i fr'kr mÜkjnrk bl l UnHkZ ea l UrqV ugha gA ogha
 vl kjk xkø ea 5 i fr'kr mÜkjnrk U; k; ky; ka dh Hkfedk o U; kf; d i fØ; k l s
 l UrqV gA tcf d 95 i fr'kr mÜkjnrk bl l s l UrqV ugha gA

29- D; k vki ekurs gA fd xkøka ea vjkt drk ds okrkoj.k vlg
 vij/kka ea fujUrj of) gks jgh gA

rkfydk 1.29

fTyk & cXir			
fodkl [k.M	xkø	mÜkjnrkvka dk er i fr'kr	
		gk	ugha
cMk	ckoyh	96	04
Ni jkSyh	vl kjk	86	14

rkfydk 1.29 l s Li"V gSfd ckoyh xkø ea 96 i fr'kr mÜkjnrkvka dk
 er gSfd xkøka ea yxkrkj vjkt drk ds okrkoj.k , oa vij/kka ea of) gks
 jgh gS tcf d 4 i fr'kr mÜkjnrkvka dk er gSfd xkøka ea vjkt drk ds
 okrkoj.k o vij/kka ea of) ugha gks jgh gA ogha vl kjk xkø ea 86 i fr'kr
 mÜkjnrkvka dk er gSfd xkøka ea yxkrkj vjkt drk ds okrkoj.k , oa

vijk/ka ea of) gksjgh gS tcf d 14 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd xkpa
 ea vjkt drk dsokrkoj.k o vijk/ka ea of) ugha gksjgh gA

30- D;k vki ekurs gAfd jktuhfrd ny pÙkoka ds mi jkUr Ñ"kd
 fgrka dks vuns[kk djrs gA

rkfydk 1.30

fTyk & cKxir			
fodkl [k.M	xkpa	mÙkjnrkvka dk er ifr'kr	
		gk	ugha
cmkS	ckoyh	99	01
Ni jkSyh	vl kjk	98	02

rkfydk 1.30 I sLi"V gSfd ckoyh xkpa ea 99 ifr'kr mÙkjnrkvka dk
 er gSfd jktuhfrd ny pÙkoka ds i'pkr Ñ"kd fgrka dks vuns[kk djrs gA
 tcf d ek= 1 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd jktuhfrd ny pÙkoka ds
 mi jkUr Ñ"kd&fgrka dks vuns[kk ugha djrs gA ogha vl kjk xkpa ea 98 ifr'kr
 mÙkjnrkvka dk er gSfd jktuhfrd ny pÙkoka ds i'pkr Ñ"kd fgrka dks
 vuns[kk djrs gA tcf d ek= 2 ifr'kr mÙkjnrkvka dk er gSfd jktuhfrd
 ny pÙkoka ds mi jkUr Ñ"kd&fgrka dks vuns[kk ugha djrs gA

iLrq 'kSk v/; ; u dsmiS ; ka ds vuq kj I d'fyr vk' d'ka ds fo'ySk.kj
 0; k[; k rFk ifjdYi ukvka ds ijh(k.k }kjk i'kr fu"d"Kz bl izdkj gS&

Hkjrh; fdl ku vius 'kSk.k rFk mRi hMu ds fo#) I nS I ð'k'jr jgk
 gA orZeku I e; ea Hh Ñ"kd vius vflrRo dh j{kk gS qHkj r ds dbz inSka
 ea igkuS vrkfdZ vlj viki kaxd gks pps Ñf"K Hhe vf/kxzg.k rFk vU;
 Ñf"K I Ecu/kh vf/kfu; eka ,oa I jdkj dh dk; & izkkyh ds fo#) vkhkyujr
 gA I Ei wZ nS k ea Ñ"kd&I ð'k'Z o mudh I eL;k; a fnu& ifrfnu xgjkrs tkus
 ds clotm I jdkja muds ifr mnkl hu o miS{kr n"Vdksk viuk; s gq gA
 bl ds ifj.kkLo: i fdl kuka ,oa 'kkl u dse/; ruko c<k gS rFk fdl kuka ds
 ifr jkT; dh fgd k rhoz gPZ gA bl izdkj fdl kuka ds I kFk tFVy o dFVy

jktulfrd [ky [kyk tk jgk gA Hkjr ea fdl kuka dh fujUrj jktulfrd
mi{kk dh tk jgh gA jktulfrd ny ik;% puko l s i n Z N"kd erka dks
gfFk; kus gsrq N"kd&fgr ea vusd ?k{sk.kk; a djrs gA rFk fdl kuka l s cM&cMs
ok; ns fd, tkrs gA ijUrq t\$ s gh jktulfrd ny fuokpuka ea fot; h gkdj
l Ukk ikr dj yrs gA os vius rN LokFKa dh fl f) ea yx tkrs gA vlg
fdl kuka dks fn, x, vk'okl uka ,oa N"kd fgrka dh mi{kk djrs gA gky gh
ds foxr dN o"ka ea ;g Hh n[kus ea vk;k gS fd l Ukk: <+ jktulfrd ny
l Ukk ds en ea vius fufgr LokFKa dh i frZ gsrq fdl kuka ds i fr neukRed
jo\$ k vf[r; kj djus yxs gA bl l s N"kd l ekt vlg jkT; ds chp fgd d
Vdjko gkus yxs gA jktulfrd ny o muds usk fdl kuka ds l kFk
fo'okl ?kr o Ny&diV dj jgs gA jkturk vius fufgr LokFKa ds e i s t j
fdl kuka dks cgyk Qd ykdj muga jkT; ds l kFk fgd d Vdjko dh fn'kk ea
vxj j dj jgs gA ft l l s fd jkT; vlg N"kd l ekt ds chp fujUrj l a k'kZ dh
flFkr cuh gDz gA fdl ku jktulfrd : i l s vl a fBr gA l Ei w k N"kd oxZ
vkt Hh tkf] xkS- o {k- vkfn dh l dh.kk vka ea t dMk gqk gS rFk Lo; a
dks i Hkoh jktulfrd oxZ ds : i ea l a fBr o , dtv djusea l Qy ughagk
l dk gA fdl kuka dh ikjLifjd QW ,oa vkrfjd dyg us budks gk'k; s ij
ykdj [kMk dj fn;k gA oraku l e; ea tkjh jktulfrd Ny&diV ,oa
Hk'Vkpj us Hh N"kd oxZ dks l w c) ugha gkus fn;k gA fofHku fdl ku
uskvka ds e/; Hh ikjLifjd erHk o i fr } a } rk fo | eku gS ft l ds pyrs os
, d & n i j s l s njh cuk; s gq gA bl l s fdl ku oxZ , d txg , dtv o
l a fBr gkus ds ctk; NkV&NkV/s xD/ka ea c/vk gqk gA ; | fi oraku l e; ea
dbZ fdl ku l a Bu@; fu; u vlLrRo ea gS fQj Hh l jdkja N"kd fgrka dh
fujUrj vogsyuk djrh gA D; k id vf/kdkk fdl ku l a Bu@; fu; u bl ds
uskvka dh jktulfrd egRodk k vka dh i frZ ds l k/ku ek= cudj jg x, gA
bl izkj oraku l e; ea N"kd & l a Bu ka dh vM+ ea jkturk viuh LokFK
i frZ ea l ayXu gS tcf d fdl ku fgr xkSk gkdj i "BHke ea pyk x; k gA
l edkyhu i fjflFkr; ka ea fdl ku l a Bu@; fu; u i n Z dh vi{kk detkj ,oa

i Hkogh u izhr gksrsg fdl ku ; fu; u@l aBuka ds usrk Hh vc N"kd fgrka
, oa l eL; kvka ds ifr l onu'kny ugha jg x, gA N"kdka ea Hh fdl ku
l aBuka ds ifr v#fp o mnkl hurk iuiusyxh gSD; kfd N"kd l aBu vius
fu/kkzjr mfs; ka o y{; ka l s HKVdus yxs gA rFkk dN uskvka ds fi NyXxw
vFkok mudh Nk; kek= cudj jg x, gA l jdkj }kjk fdl kuka ds ifr mi{kk
dk l cl scMk dkj.k ; g gSfd fdl ku dh fdl ku oxZ ds : i ea dkbZ vkokt
ughagS fdl ku oxZ dk dkbZ vki l h l elo; ughagS dkbZ 'kDr'kkyh l aBu
ughagS rFkk dkbZ usRodrkZ o l aBudrkZ Hh ughagS bl fy, fdl ku oxZ
l afBr Hh ughagS l jdkj fdl ku dh l eL; k dk l Kku ughaysjgh gS vlg
fdl ku viuh l eL; k l s l jdkj dks voxr ugha dj k ik jgs gA ; g vuuko
fd; k tk jgk gS fd foxr dN o"ka l s foHku N"kd&l Ecalkh fookka dk
U; k; ikfydk }kjk foyEc l s fuiVkj fd, tkus rFkk yEch o [kphyh U; k; d
if0; k vkfn dkj.ka ds ifj.kaLo: i fdl kuka dh U; k; ikfydk ds ifr vLFkk
dks xgjk vk?kr igpk gA vr%U; k; ikfydk dh U; k; inku djus ds ifr
mnkl hurk fdl kuka ds eu eaml ds ifr vl arsk dh Hkouk dks tle nrh gA
oraku ea ; g Hh n"Vxkpj gsrk gS fd l edkyhu ifjLFkr; ka ds l ki{kk
ijEijkr N"kd i) fr o l jpuk ea dkbZ fo'kSk cnyko ughagp k gA fdl ku
vkt Hh N"k l EcU/h ijEijkr rlg&rjhoka dks gh ied[krk ds l kfk viuk; s
gq gA vlg uohu [kstk o Kku ds yHk l s oApr gA N"k midj.ka o
l d kuka rFkk N"k l EcU/h rduhd o l pukvka ds vHko ea fdl kuka dks
vkfkd : i l s Hkh vk?kr igpk; k gA vkt fdl ku vkfkd dks ea nck
gp k gS vlg viuh cfu; knh vko'; drkva dh iurZ gsrq egtuka o l gwokjka
ds paxy ea Qd us gsrq foo'k gA ; fn ijEijkr N"k <kps dks cjdjkj j [kk
x; k rksfu% ang N"kd oxZ vxkeh fnuka ea i wkr; k Jfed oxZ ea ifjofr r gks
tk; xka xkpa ea pgg vlg vjkt drk 0; klr fn [kbl iMfh gA ikjLifjd
l kgn] l kekfd l ejl rk rFkk Hkbpj ds dh Hkouk foyr ik; % l h gks pph
gA fdl kuka ds e/; N"k Hke] es:anh] [krka ea ty o N"k elxka rFkk
fo'kkr; k xte izku puko vkfn ckrka dk ysdj vki l h jat'ka ds pyrs

Ñ"kd l ekt ea ikjLifjd bZ; kZ vlg fo}Sk ea of) gPZ gS tkfd fdl kuka dh
voufr ,oa iru grq mUkjk; h gA vkt xkpa ea l kelftd v'kdr vlg
ikjLifjd fga k pje ij gA ftlls Ñ"kd l ekt xEHhj : i l siHkfor gqk
gA xkpa ea c<rh gPZ fga kRed o vijf/kd izfUk; ka us Ñ"kd l ekt dks
fo?kVr fd;k gA ; | fi igysdh ryuk ea Ñ"kd l ekt eaf'k{kk dsil kj ea
of) gPZ gS rFkfi Ñ"kdka ea mPp f'k{kk dk id kj de gA ?kVrh gPZ Ñ"k
Hde] fc[kjh gPZ tkr; Ñ"k l k/kuka dh deh] ijEijkxr Ñ"k ipyu rFk
/kukHko vkn ds ifj.kkLo: i fdl kuka eaf'k{kk dk iwZ fodkl ughags l dk
gA 'k{kd Lrj iwZ isk fodfl r u gkus ds ifj.kkLo: i fdl kuka ea
jktufrd tlx: drk dk vHko gS ftl ds dkj.k fdl kuka dk jktufrd
vfhed[khdj.k de gqk gA vr, o jktufir ea Hh l ekujkfrd n"V l s
fdl kuka dk ifrfuf/kRo de gh gA gky gh ds dN o"ka ea ; g Hh n[kus ea
vk;k gS fd fdl kuka us jktuskva dks njfdukj djrs gq viuh ekpa o
l eL; kva ds l ek/kku grqLo; a viuh vkot cyUn djrs gq l ?k'kZ fd;k vlg
oklNr l Qyrk ikr dhA vr%Li"V gS fd fdl kuka dk jktuskva ij l s
fo'okl mB pdk gS vlg >Bs vk'okl uka ,oa FkSkh jktufird ?kSk.kkva l s
Ñ"kd l ekt ea jktuskva ds ifr jkSk mRiUu gkus yxk gA l edkyhu l UnHk
ea ; g Hh n"Vxkpj gkrk gS fd Ñ"k&l EclU/h l eL; kva o tfVyrkva ds
QyLo: i Ñ"kd&oxZ dk Ñ"k l s ekj Hkx gkus yxk gA bl ds vrfjDr
tui frfuf/k; ka dh Ñ"kd l eL; kva ds ifr l onughurk rFk mnkl hurk
fdl kuka ds eu ea 'kkl u ds ifr vkØsk mRiUu djrh gS ftl dh vfhO; fDr
Ñ"kd oxZ vius tqk: vlnkyuka ds ek/; e l s fujUrj djrk pyk vk jgk
gA dHh&dHh ; s Ñ"kd vkØsk mxz : i /kj.k dj brus 0; kid Lrj ij
iLQVr gkrk gS fd l jdkj ds l e{k fo'kky izu fp°u [Mk djrs gq jkT;
ds vlRro dks gh paks h ns Mkyrk gA bl ds ckotm Hh jktusk vkt ds
l edkyhu l kelftd ,oa jktufird ifjoruka ds ifr mnkl hurk viuk; s gq
gA

vr%mi jkDr fu"d"lZ dks nf"Vxr j [krs gq bl l Ecl/k ea iæd[k l qko
bl izkj g&

i Fke] fdl ku ;fu;u rFk fdl ku l xBuka dks fdl kuka us f'k{k ds
i pkj&i l kj dks c<kok nsuk pkfg, rFk vf'k{k fdl kuka dks f'k{k djus
grq vius Lrj ij xpkka ea Ñ"kd i k'B'kykva dh LFki uk djuh pkfg, A
f}rh;] fdl kuka ds chp 0; klr bZ; k] fo}Sk rFk vki l h 'k=qk ds [kRes grq
fdl ku ;fu;u ,oa l xBuka dks l keftd igy djuh pkfg, rFk Ñ"kd
l ekt ds ikjLifjd fookka dks gy djus dk iz Ru djuk pkfg, A r}rh;]
fofHku Ñ"kd l xBuka ,oajktulfrd nyka l s l Ecl/k uskvka dks fdl ku oxZ
ea 0; klr cijkbZ ka ,oa 0; kf/k; ka dks nij djus grq vius i Hko dk iz kx djuk
pkfg, A pr{k] Ñ"kd uskvka dks vki l h erHk vlg i fr}f}rk dks Hkykdj
fdl kuka dks ,dtv o l xBr djuk pkfg, rFk mueajktulfrd tkx: drk
mRiUu djus dk l kefgd iz Ru djuk pkfg, A ipe] fdl kuka dks /ke] tkfr]
xk= o {k= vkfn l dh.k'kvka ds nk; js l s fudydj Lo; a dks jktulfrd : i
l s l xBr o l w=c) djuk pkfg, rFk vf[ky Hkjrh; Lrj ij ,d l 'kDr o
n'sk0; kih Ñ"kd l xBu dk fueZk djuk pkfg, A "k'B] fdl kuka dks H'V o
LokFkZ uskvka dk valkuqj.k ugha djuk pkfg, rFk viuh l eL;kvka ds
l ek/kku grq ,dtv gkdj Lo; a l x'kZ djus dh i fuk fodfl r djuh pkfg, A
l ire] fcfV'k vki fuoškdkyhu i gkus Ñ"kd H'ie vf/lxg.k l Ecl/kh vf/kfu;eka
dks l ekr vFkok ifjofrZ dj fn;k tkuk pkfg, rFk ulfr; ka dk fu/kqj.k
djrs l e; Ñ"kd fgrka dk mfpr /; ku j [kuk pkfg, A

